

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita:

Esitysluonnoksessa kuvatut tavoitteet ovat kokonaisuutena onnistuneet.

Pidämme tärkeänä, että vammaispalvelulaki säilyy vammaisille tarkoitettuna erityislakina. Yleislainsäädännön mukaisten palveluiden ensisijaisuutta tulisi hyvinvointialueiden järjestämisvastuun näkökulmasta korostaa. Lain säädännön yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palveluiden saanti vaatii tarkempaa ohjeistusta hyvinvointialueille.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Muutosehdotukset täsmentävät sitä, että vammaispalvelulain tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden erityistarpeisiin vastaavat palvelut ja yleislakien mukaiset palvelut ovat ensisijaisia. Käytännössä tämä edellyttää hyvinvointialueita huolehtimaan, että ensisijaisilla palveluilla on tosiasiallinen kyky vastata vammaisten palvelutarpeeseen lain edellyttämällä tavalla. Mikäli hyvinvointialue ei kykene turvaamaan yleislainsäädännön mukaisten palvelujen saatavuutta, niin vammaispalvelujen soveltamisalan muutoksilla ei päästä esityksen tavoitteisiin eikä vammaispalvelulakia säilyttämään erityislakina. Huomioitavaa on, että sosiaalihuoltolain mukaiset

palvelut ovat yleisluonteisia ja epäspesifejä, jolloin niiden järjestämisessä ja kriteereissä on erityiseen järjestämisvelvollisuuteen nähden enemmän liikkumavaraa.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Sinänsä ensisijaisuusperiaate on kannatettava, sillä se tukee yhdenvertaisten palveluiden toteutumista. Nyt ehdotettujen muutosten kokonaisuus jättää kuitenkin liikaa tulkinnanvaraa, mikä tulee haastamaan lain toimeenpanossa ja aiheuttaa sen, että vammaispalvelujen rajoja ja tulkintoja tullaan edelleen hakemaan mittavassa määrin oikeuskäytännön kautta.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Pykälätasolla oleva määrittely on sinänsä hyvä, koska se selkeästi antaa selkänokkaa tulkintojen tekemiseen. Muotoilu ei kuitenkaan ole ongelmaton, koska sitä voidaan tulkita esimerkiksi eri hyvinvointialueilla eri tavalla ja yksiselitteisten tulkintojen tekeminen vaatisi vahvaa tutkimusnäyttöä tai vähintään kansallista yhtenäistä näkemystä. Lisäksi on huomioitava, että säännöksen tulkinnassa tarvitaan ehdottomasti vahvaa yhteistyötä eri palvelutehtävien välillä.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Säännös siitä, että asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta perittävää maksua, on selkeä ja helpottaa sosiaalihuoltolain 2 §:n soveltamista. Tämä sosiaalihuoltolakiin ehdotettu täsmennys on kannatettava, koska osin nykyisin on voinut käydä niin, että palveluja on myönnetty vammaispalveluna vain koska se on ollut maksutonta, vaikka asiakas olisi voinut saada riittävät palvelut myös yleislain nojalla.

Huomioitavaa on tosin tämän säännöksen ja vammaispalvelulakiin ehdotetun asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevan säännöksen yhteisvaikutus, jolloin lopputuloksena asiakasmaksuja ei välttämättä voida kuitenkaan yleislakien mukaisista palveluista periä.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ensinnäkin säännöksen sijoittaminen vammaispalvelulakiin on omiaan vaikeuttamaan asiakasmaksulain 11 §:n tulkintaa. Vähintään asiakasmaksulakiin tulisi laittaa viittaussäännös vammaispalvelulain säännökseen, jotta laintulkinta ja toimeenpano olisi sujuvampaa.

Itse säännöksen osalta voi todeta, että se ei ole kannatettava ainakaan ehdotetussa muodossa, koska se on epäselvä, eikä anna riittävästi eväitä toimeenpanoon. Muotoilun perusteella ei tiedä, mitä lainsäätäjä säännöksellä on tosiasiasa tarkoittanut. Onko esimerkiksi niin, että asiakasmaksulain 11 §:n kantavana periaatteena ollut toimeentulon vaarantumisen vertaaminen toimeentulotukilaissa säädettyyn toimeentulotukioikeuteen ei tule nyt ehdotetussa vammaispalvelulain säännöksessä sovellettavaksi, vaan nyt ehdotetussa säännöksessä on ajateltu, että myös korkeammilla tuloilla ja myös muilla kuin toimeentulotukeen oikeutetuilla menoilla olisi arvioinnissa vaikutusta.

Näemme, että peruslainsäädännön tulee olla yhdenvertainen kaikille kansalaisille. Ehdotus siitä, että ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestetyistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä, perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää tai vaikeuttaa olennaisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai jos siihen on huollolliset näkökulmat, ei tue kansalaisten yhdenvertaisuutta asiakasmaksuissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö tulisi antaa tarkempia ohjeita maksujen nykylainsäädännön soveltamisesta hyvinvointialueille, jotta kansallinen yhdenvertaisuus toteutuisi.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Vammaispalvelulain uudistus on sinällään kannatettavaa, mutta uudistuksessa esitetyt muutokset, kuten tuettu päätöksenteko, valmennus, erityisen osallisuuden tuki ja hengityshalvausasiakkaat haastavat hyvinvointialueen palveluiden järjestämistä. Hyvinvointialueella tulee olla riittävästi resursseja niin ensisijaisiin palveluihin kuin erityislain mukaisiin palveluihin, jotta uuden vammaispalvelulain tavoite toteutuisi. Tämän takia olisi toivottavaa, että hyvinvointialueelle tulevaa rahoitusta suunnataan korvamerkittynä laista aiheutuviin menoihin (palvelut/henkilöstöresurssit).

Huomioitavaa on erityisesti taloudellisten vaikutusten arvioinnin epävarmuus, mitä lisää ensisijaisten palvelujen saatavuutta ja riittävyyttä koskevat haasteet. Kehysriihessä esitetyt säästöt sosiaalihuollosta vaikeuttavat tosiasiallisesti hyvinvointialueiden toimintaa. Vammaispalveluiden lainsäädännön uudistus tulee edellyttämään monialaista työskentelyä, palvelujen yhteensovittamista ja koordinointia, mikä edellyttää työpanosta ja koulutuksen järjestämistä vammaispalvelujen lisäksi myös muissa hyvinvointialueen toiminnoissa.

Kantanen Kati
Pohjois-Savon hyvinvointialue